

Bibliografie

1. Bohr N. *Asupra noțiunilor de cauzalitate și complementaritate*. - Iași: Editura Polirom, 1995. -p.477.
2. Pârvu I. *Întroducere în epistemologie*. - București: Editura Politică,1992. – p.335.
3. Гегель Г.Ф. *Наука логики*. - Москва: Издательство МЫСЛЬ, 1988. – с.504.
4. Кузнецов В.И. *Мировоззренческие категории в современном естествознании*. - Москва: Издательство МЫСЛЬ,1993. – с.180.
5. Kaltenmark M. *Filosofia Chineză*. - București: Editura Humanitas, 1995. – p.157.

ASIGURAREA SECURITĂȚII SOCIOPOLITICE GLOBALE PRIN ACTIVIZAREA PROCESELOR BIOETICE ÎN CADRUL SOCIETĂȚII CIVILE

Serghei Sprincean

Institutul de Cercetări Juridice și Politice al Academiei de Științe a Moldovei

Summary

Assuring global sociopolitical security by activation of bioethical processes in civil society

Bioethical phenomenon, recently appeared as an initiative of civil society and academic community, is a priority in security studies, especially in the light of achieving important results in the field of assuring individual and global security through readaptation of human being to the harsh global context. Threatening with disappearing of human specie, with dramatic degradation of human life conditions, with the impossibility on continuing of life on the Earth in conditions of anthropic noxiousness, determine and impose a necessity of a sociopolitical reorganization, based on drastic modernization of spirituality, morality and normativity of sociosphere.

Rezumat

Fenomenul bioetic, apărut recent ca inițiativă a societății civile și comunității academice, constituie o prioritate în studiile de securitate, mai ales în lumina obținerii unor rezultate importante în domeniul asigurării securității individuale și globale prin readaptarea ființei umane la contextul dur global. Amenințarea cu dispariția speciei umane, a degradării dramatice a condițiilor de trai a omului, cu imposibilitatea continuării vieții pe Terra în condițiile nocivității antropice pentru natură și mediu, determină și impune necesitatea unei reorganizări sociopolitice bazată pe o modernizare drastică a spiritualității, moralității și normativității sociosferei.

Supraviețuirea omenirii, aprofundarea proceselor democratice în cadrul societății contemporane și soluționarea pozitivă a dilemelor democrației prin depășirea problemelor globale, ridicarea nivelului de trai a populației Terrei și oferirea unei perspective sustenabile de dezvoltare pe termen lung, promovarea intereselor fundamentale ale societății civile de azi și a generațiilor de mâine nu pot fi realizate în afara unui cadru legal adecvat și a unei concepții bine elaborate și cu succes implementate în domeniul bioeticii și biosecurității [5, p. 27].

Pe bună dreptate se consideră că scopul esențial al politicii în sfera bioeticii și biosecurității, al activității instituțiilor specifice din aceste sectoare, nu constă în conferirea unui sentiment abstract și fals de confort și siguranță pentru cea mai mare parte a societății, ci în crearea și menținerea unor condiții favorabile pentru soluționarea celor mai stringente dileme civilizationale de ordin politic, economic, social, demografic, tehnologic și, în primul rând, ale gravelor derapaje morale ale fiecărui individ în parte, cât și ale omenirii în întregime care continuă să fie supusă impactului distructiv al amenințător și pericolelor globale [7, p. 99]. Din acest motiv cercetarea minuțioasă a problematicii bioetice în context politologic, sociocivilizațional, interdisciplinar și comparativ reprezintă o soluție viabilă, de rând cu alte

pârghii, precum și o posibilă ieșire din criza mondială multiaspectuală ce marchează civilizația umană pe parcursul ultimelor secole, dar mai cu seamă în perioada recentă a istoriei omenirii.

La sfârșitul secolului XIX – începutul secolului XX au avut loc un șir de evenimente, pornite cu sprijinul și efortul plener al celor mai semnificative forțe ale societății civile la scară mondială, prin aportul crucial al unor personalități marcante ale timpului, procese care determină mai târziu afirmarea pe plan internațional a mișcării sociopolitice și academice de edificare a noosferei și de fondare a bioeticii în vederea realizării unui reviriment moral și spiritual al civilizației contemporane, pentru găsirea unei soluții viabile la criza globală cu tangențe destructive în toate domeniile vieții umane, pentru un viitor mai bun și mai sigur pentru generațiile ce urmează [6, p. 141].

În primul rând, e vorba despre aplicarea politicilor eugenice și de sterilizare în masă a populației în SUA începând de la sfârșitul secolului XIX, iar în unele state europene începând din perioada interbelică, inclusiv în Rusia sovietică. *În al doilea rând*, se produc numeroase experimente inumane pe subiecți vii în lagărele naziste de concentrare din perioada celui de al doilea război mondial, fapt pentru care cei mai importanți medici naziști implicați au fost condamnați în 1947, prin hotărârea tribunalului de la Nuremberg. *În al treilea rând*, instaurarea cortinei de fier dintre Est și Vest imediat după cel de al II-lea Război Mondial și declanșarea goanei înarmărilor și a pericolului războiului nuclear ca factor de instabilitate extremă în lume. *În al patrulea rând*, degradarea continuă și în proporții nemaivăzute a stării mediului ambiant și a schimbărilor climaterice din cauze antropice și naturale care, potrivit prognozelor, vor face imposibilă viața omului pe Terra în viitorul previzibil. *În al cincilea rând*, declanșarea crizei energetice și a resurselor naturale, din cauza creșterii exponențiale a consumului de către om a resurselor naturale și a caracterului neregenerabil al majorității acestora. *În al șaselea rând*, creșterea nemaivăzută a numărului populației planetei, proces demografic care periclitează eforturile guvernelor și a instituțiilor mondiale de a pune în aplicare strategia cu privire la dezvoltarea durabilă și de a controla procesele sociale pentru o prognoză realistă și adecvată a evoluției istoriei și evitării celor mai pesimiste scenarii ale ei. Provocările de ordin practic la adresa omenirii și viitorului acesteia au fost dublate de cele teoretico-metodologice [3, p. 108]. Comunitatea științifică a reacționat prompt la aceste provocări și a făcut eforturi importante pentru a se adapta la prioritățile momentului de ordin practic.

Toate cauzele și premisele enumerate mai sus au stat la baza apariției în 1969 a disciplinei bioetice, fondată de oncologul american Van Rensselaer Potter ca o ”punte către viitor”, iar în lucrările sale mai recente ca o ”știință globală”, care între timp devine și o mișcare practică sociopolitică și instituțională importantă, sprijinită prin inițiative ale societății civile, în vederea optimizării practicilor normative și juridice cu caracter biomedical și ecologic referitoare la biosferă, vietate, om.

Obiectivul principal al domeniului bioeticii globale rămâne pe parcursul a mai bine de 40 de ani, bioetizarea tuturor sferelor vieții sociale și mai cu seamă a domeniului politic și decizional, formarea unei conștiințe sociale cu caracter bioetic, precum și edificarea mecanismelor sociopolitice eficiente de asigurare a dezvoltării sustenabile a omenirii în condițiile necesității depășirii crizei globale multidimensionale, a cărei structură și astăzi se menține, în principiu, intactă și a constituit obiectul de cercetare a numeroase studii teoretico-practice. Structura crizei mondiale contemporane cuprinde, în calitate de elemente componente, multiple probleme globale tipologizate în trei grupuri principale: 1. *probleme globale antroposociale*, 2. *probleme socio-naturale* și 3. *probleme globale inter-sociale*. Dar, în sens larg, criza mondială poliaspectuală contemporană vizează în mod prioritar și nemijlocit individul uman, precum și formațiunile, grupurile sociale din cadrul societății civile, ca subiecte ale relațiilor și raporturilor morale cu natura (atât cu cea înconjurătoare cât și cu natura umană) și mediul ambiant ca totalitate de condiții fundamentale pentru perpetuarea speciei umane [4, p. 38].

Cu toate acestea, parcursul bioeticii ca fenomen interdisciplinar și generat de conștiința vizionară a societății civile, nu a fost simplu. La scurt timp după primele încercări de delimitare a obiectului de studiu și a metodologiei specifice bioeticii, au fost întreprinse unele încercări de a redefini bioetica în contextul strict al progresului și specificului științelor biomedicale (Andre Hellegers, Tom L. Beauchamp, James Childress, R.M. Veatch). Bioetica ca etică medicală continuă să fie promovată și azi în unele cercuri medicale înguste, unde majoritatea specialiștilor în domeniul bioeticii provin din sfera științelor vieții și biomedicină, necunoscând deloc sau doar superficial fundamentele metodologice ale acesteia. La mijlocul anilor 90 ai secolului trecut a fost generată o puternică mișcare de restabilire a pozițiilor bioeticii globale potteriene (Peter Singer, Tristram H. Engelhardt, jr.), cu toate că aspectele biomedicale au rămas a fi prioritare pentru foarte mulți dintre cei mai renumiți bioeticieni ai contemporaneității (Daniel Callahan, Ruth Macklin), mișcare care a coincis cu o afirmare pe plan mondial a bioeticii europene (John Harris, Søren Holm, Hans Jonas, Matti Häyry, Pietro Cavasin, D'Onofrio F., Giunta R.) ca alternativă la bioetica non-globală americană. La mijlocul anilor 90 ai secolului XX apar și primele încercări de a promova bioetica în spațiul est-european recent eliberat de totalitarism și dominație de tip sovietic (Kulinichenko V., Pustovit S., Astărăstoe V., Scripcaru Gh., Yudin B., Tichtenko P., Cheshko V., Mishatkina T.), inclusiv în Republica Moldova (Țirdea T.N., Ojovanu V., Eșanu A., Berlinschi P., Nisteanu D., Sprincean S., Paladi A. Gramma R. etc.)

În primul deceniu al noului mileniu destinul, atât al bioeticii teoretice ca disciplină de cercetare, cât și al bioeticii ca fenomen sociocivilizațional complex, compus dintr-o multitudine de procese sociale și culturale, a devenit tot mai apropiat de soarta sociopolitică a omenirii, înregistrându-se o apropiere și o corelare strânsă între acțiunile și strategiile politice și cele bioetice, dintre elita politică pe de o parte, dar pe de alta - cea academică, ca pilon de bază al societății civile, și grupările gestionare și executive din sfera bioeticii. În rezultatul acestui proces, bioetica în ansamblu a fost nevoită să purceadă la un șir de compromisuri care au marcat profund trecerea la etapa sa de maturizare, caracterizată prin concesiile sociocivilizaționale în numele unei armonii generale dintre societatea civilă și cea politică, potrivit autoarei finlandeze Tuija Takala [1, p. 62].

Necesitatea de a supune analizei o serie de procesele complexe de reconfigurare a modelului de conlucrare dintre domeniul bioeticii cu sfera politicului în diverse contexte sociocivilizaționale care vin să marcheze profund întregul proces istoric de evoluție a societății umane de până acum, în virtutea specificului problemelor de ordin global cu care se confruntă, este determinată de o stringență a societății umane, exprimată prin categorii sociale non-politice, de asigurare a securității imediate dar și a celei strategice, atât a individului uman, cât și a ansamblului societal colectiv la nivel global.

De asemenea, limitele și potențialul identificat și clar ancorat în cotidianul societății civile, are menirea să delimiteze și să stabilească mai clar contribuția și sprijinul logistic și metodologic pe care domeniul bioeticii este capabil să îl ofere factorilor sociopolitici și decizionali, cu implicarea forțelor societății civile, în vederea edificării și implementării unei strategii viabile de depășire a crizei globale multidimensionale [2, p. 3].

Importanța practică a abordării acestor probleme globale derivă din chiar condiția maximalistă a ființei umane, constând din nevoia incurabilă de trasare și autoimpunere a unor țeluri și obiective, cel mai des cu mult peste cele mai optimiste estimări și prognoze, cu scopul ultim de a obține o satisfacție colectivă în urma încercărilor de a atinge un deziderat nesperat, proces în care se produce inevitabil în conștientul colectiv o reconsiderare a propriilor concepții despre lume și a propriului rol în cadrul celor mai globale fenomene, inclusiv prin identificarea obiectului de studiu și fundamentarea metodologică a unei noi discipline de cercetare, dar și a unui nou domeniu al acțiunii practice – bioetica politică. Acest domeniu interdisciplinar nou are menirea primordială să contribuie substanțial la dezvoltarea atât a setului de cunoștințe bioetice cu referință la promovarea principiilor și valorilor specifice în cadrul și prin intermediul

politicului, dar și să îmbogățească prin aportul său teoretico-metodologic domeniul științelor politice prin punerea la dispoziția cercetătorilor și analiștilor politici a unei noi abordări (bioetice) asupra fenomenelor și proceselor politice.

Totodată, se remarcă anumite probleme practice și teoretice care se cer a fi remediate cu cât mai multă precizie și promptitudine. Astfel, lipsa unei abordări teoretico-metodologice solide și unice a majorității comunității academice și științifice internaționale ca exponentă a societății civile mondiale, au dus la formarea unui vid periculos de cunoștințe bioetice referitor la problematica specifică ce se manifestă imprevizibil și, prin asta, periculos și provocator la adresa stabilității macrosociale, în contextul diverselor procese și fenomene sociopolitice. Se cere, deci să se sublinieze avantajele și căile unificării abordărilor bioetice cu referință la sfera politică pentru a câștiga în eficiență și coeziune.

Pe de altă parte, lipsa atât la nivel internațional, dar mai ales în Republica Moldova, a unui cadru normativ și legislativ adecvat gravității situației create în ceea ce privește abordarea problematicii bioetice, a diverselor aspecte referitoare la contracararea celor mai grave flageluri ale societății contemporane, generatoare de probleme globale și exprimării locale a acestora, au dus la instaurarea unor practici sociale și politice nocive pentru stabilitatea și coeziunea diferitor grupuri și categorii de persoane în cadrul societății civile din Republica Moldova. În consecință, se impune o nevoie cât se poate de acută de delimitare a unui șir de perspective pentru îmbunătățirea cadrului normativ internațional și intern al Republicii Moldova prin trasarea unor direcții prioritare în contextul unor concepții strategice referitoare la domeniul bioetic în ansamblu.

În același timp, promovarea și înrădăcinarea unor deprinderi și obișnuințe sociale, foarte des degradante pentru ființa umană și descurajatoare pentru cetățeanul simplu, în raport cu funcționarul public, cu organele de stat și de ocrotire a ordinii publice și constituționale au apărut ca rezultat al lipsei unei culturi sociopolitice înalte atât în rândul populației Moldovei, cât și a clasei politice autohtone, a lipsei unui nivel adecvat de competență a funcționarilor publici și al reprezentanților statului în domeniul bioeticii, precum și a necunoașterii de către aceștia a normelor internaționale referitoare la reglementarea sferei bioeticii, dar și ca o consecință a crizei morale și identitare din societatea moldovenească. În contrapondere, lucrarea dată vine să determine principalii factori stimulatori pentru funcționarii publici, de a cunoaște și a se perfecționa în domeniul cunoașterii și aplicării normelor bioetice în situații, întâlnite tot mai des în mediul social și decizional, referitoare la problematica specifică domeniului bioeticii și biosecurității.

Din punct de vedere al deciziilor politice, lipsa unor cunoștințe fundamentale și abilități practice formate în domeniului contracarării consecințelor periculoase, a escaladării problemelor bioetice și scăpării lor de sub controlul social și politic al organelor de stat și a celor civile și nonguvernamentale, a creat o viziune distorsionată a factorilor de decizie asupra principalelor pericole la adresa securității globale, regionale și naționale și, în consecință, determină recurgerea la unele acțiuni ineficiente de asigurare a unei dezvoltări sustenabile în condițiile necesității depășirii crizei mondiale multidimensionale. Astfel că, în concluzie se cere elaborarea unei viziuni și perspective clare asupra principalelor amenințări la adresa stabilității și securității globale și locale, a Republicii Moldova, condiții care pot fi analizate și estimate mai bine și mai exact prin prisma teoretico-metodologică specifică domeniului bioetic.

Bibliografie

1. *Cutting Through the Surface. Philosophical Approaches to Bioethics* // Takala, Tuija, Peter Herrison-Kelly, and Søren Holm (Eds.) Amsterdam/New York, NY, 2009, 258 p.
2. Sprincean S. *Adopting the National Bioethical Strategy as a political and legal priority in Republic of Moldova*. In: Етичні проблеми профілактичної медицини: вплив довкілля, харчування та умов праці на здоров'я населення. Матеріали VI Міжнародного

- симпозиуму з біоетики. 11-12 жовтня 2012 р. Київ: Арктур-А, 2012, р. 3-5.
3. Țirdea T. N. Problema corelației principiilor metodologice și morale ale bioeticii în activitatea umană: analiză teoretico-comparativă În: *Filosofia în contextul științei contemporane (Conferința Științifică Internațională, 23 octombrie 2009)*. Chișinău: Editura ASEM, 2009. 268 p.
  4. Печчеи А. *Человеческие качества* / Пер. с англ. - 2-е издание. Москва: Прогресс, 1985. 312 с.
  5. Спринчан С. Л. Биоэтика в перспективе развития гражданского общества În: *Материалы III-го Национального Конгресса по Биоэтике (с международным участием)*, 8-11 октября 2007 г., Киев, с. 27.
  6. Цырдя Ф. Н. Единство феномена биоэтики и ноосферной парадигмы в стратегии обеспечения безопасного развития современной цивилизации În: *Развиток идей біоетики у європейському контексті* / Матеріали IV Міжнародного симпозиуму з біоетики. 11-12 травня 2006 р. Київ. Київ: Сфера. 2006 г., с. 140-142.
  7. Цырдя Ф. Н. Информационно-интеллектуальная и биоэтическая составляющие – важнейшие звенья современной стратегии выживания человечества: теоретико-методологический анализ În: *Біоетика науки та технологій: проблеми та рішення* / Матеріали V Міжнародного симпозиуму з біоетики. 9-10 жовтня 2008, м. Київ. - м. Київ, 2008 г., с. 99-100.

ORIGINILE ȘI DEZVOLTAREA ÎNGRIJIRILOR PALIATIVE: O ABORDARE ETICĂ

Adrian Melnic

(Conducător științific: Ojovanu Vitalie, doctor în filosofie, conferențiar universitar)

Catedra Filosofie și Bioetică

Summary

The origins and development of palliative care: an ethical approach

As distinct clinical field, palliative care was recognized in the second half of the XXth century. Exploring the roots and evolution in the history of medicine, we observed different institutions that could represent the equivalents of this medical activity since antiquity. Nowadays the moral virtues and ethical issues represent a core element in the practice of palliative care. The sanity of life, autonomy and dignity of human being should remain the basic principles for this type of service.

Rezumat

Îngrijirea paliativă a fost recunoscută ca disciplină clinică distinctă în a doua jumătate a secolului XX. Cercetînd originile și evoluția acestei ramuri în istoria medicinei putem observa diverse instituții cu activități similare încă din antichitate. Pînă în zilele noastre virtuțile morale și aspectele etice reprezintă un element central în practica paliativă. Caracterul sacru al vieții, autonomia și demnitatea ființei umane constituie acele principii pe care se fundamentează acest tip de servicii.

Introducere

În contextul îmbătrînirii populației, creșterii incidenței maladiilor cronice și a celor oncologice se observă o necesitate din ce în ce mai mare pentru crearea unor politici medicale ce ar garanta calitatea vieții pacienților și ar asigura un sfîrșit decent celor ce își petrec ultimele zile din viață în spitale, case sau aziluri pentru bătrîni, dar și la domiciliu. Acest rol revine în sistemul de sănătate îngrijirilor paliative care fac parte din compartimentul asistenței medico-sociale iar